

СТВОРЕННЯ МІСЬКИХ ГЕРБІВ ЮЖНОГО, МУКАЧЕВА ТА ПРОЕКТУ НОВОГО ГЕРБА УЖГОРОДСЬКОГО УНІВЕРСИТЕТУ

Міськов Іван Олексійович

кандидат історичних наук, доцент; доцент кафедри культури та соціально-гуманітарних дисциплін
Закарпатська академія мистецтв
E-mail: miskoviv@gmail.com

Автор на основі джерел розглянув питання створення міських гербів Южного, Мукачева та проекту нового герба Ужгородського університету. Мета даного дослідження містила наступне: розкриття процесу створення герба міста Южний; яким є сучасний герб Мукачева і саме постать Св.Мартіна як єпископа чи вершника на коні; чи потрібний був новий герб Ужгородського університету, у зв'язку з віднайденням нової дати заснування вищої школи – 400 років (1613 р.). Виходячи з мети дослідження, аналізу останніх публікацій, викладу основного матеріалу статті, автор прийшов до попередніх висновків. Потрібно дуже ретельно підходити до створення герба будь-якого населеного пункту. При виборі символічних фігур герба потрібно обирати ті фігури, які символізують та характеризують той чи інший населений пункт. Потрібно звичайно консультиватися при розробці герба з фахівцями з Українського Геральдичного Товариства (УГТ), котрі можуть провести геральдичну експертизу, надати необхідну інформацію і т.д. У випадку зі створенням і прийняттям герба м.Южний, цей процес тривав 1994 по 2003 рік. При створенні або поверненні до зображення старого герба, котрий би міг бути або стати новим-старим гербом міста, потрібно добре знати історію та геральдику того чи іншого населеного пункту, а особливо появу та використання відбитків печаток (печатей) на документах міського самоуправління. Так, склалося, що у ХІХ ст. у м. Мукачеві, тоді Мункачі використовували три печатки Св. Мартін з посохом (одна) і Св. Мартін на коні (дві), відповідно у діловодстві та церковних справах. Відомий кольоровий опис герба Мункача (Мукачева) з 1906 року: «В синьому полі щита із зеленою основою Святий Мартін, єпископ, у римському рицарському вбранні, на голові шолом. Він сидить на білому коні, вкритому червоним покривалом, і відтинає мечем свого червоного плаща. Відтятий шмат він віддає напіводягнутому мукачівському жебраку. Верхівка щита прикрашена гербовою золотою короною». Майже через століття було прийнято новий герб Мукачева (1998 р.), який поєднав у собі дві символічні фігури Св. Мартіна: єпископ з посохом, а друга рука благословляє; і римський вершник на коні, відтинає мечем частину свого червоного плаща, яку віддає жебракові. Опис герба наступний: у синьому полі іспанського геральдичного щита зображений Святий Мартін у білому єпископському одязі, лівою рукою тримає пастирський посох, а правою срібний щиток, у полі якого зображено золотий меч, який розрізає червоний плащ. У зв'язку з майбутнім святкуванням «400 річного ювілею» вищої освіти на Закарпатті, де акцентувалась увага про наступництво Ужгородського університету, який був створений на основі єзуїтської колегії (1613 р., пізніше гімназії), заснованої дворянською родиною Другетів, постало питання про створення нового герба УжНУ. Були представлені два проекти нових гербів Олександра Поповича (члена УГТ) та Лесі Поліхи, де основною символічною фігурою на щиті є дрізд. Обидва проекти так і не були затверджені. Якби було доведено, що УжНУ має 400 років це дійсно пов'язано з родиною Другетів, то обов'язково новий університетський герб мав би містити у собі герб (серце щита) дворянської родини Другетів – сім дроздів.

Ключові слова: дослідник, архів, музей, документ, художник, геральдика, герб, сфрагістика, печатка, відбиток печатки, гербова печатка, щит, символічна фігура, дворянська родина, місто, університет, Св. Мартін, Другети, дрізд.

Постановка проблеми. У сучасній Україні відбувається справжній «геральдичний бум». Кожен населений пункт «обзаводиться» власним гербом, який інколи можна побачити при в'їзді у село чи місто. Але інколи можна побачити таке спотворення герба, що власне стає соромно за незнання елементарних правил геральдики. Саме шлях створення герба є складним процесом, який може тривати декілька років, а то й ціле десятиліття. Саме ми взяли для розгляду сучасні міські герби Южного

та Мукачева, а також нового проекту герба Ужгородського університету. Місто Южний саме наймолодше на Україні, яке виникло у зв'язку з будівництвом Одеського припортового заводу та Порту «Южний». Мукачево (угор. Мункач) одне з найстаріших міст України, перша документальна згадка як про населений пункт відома з 1376 р. У 2013 р. актуальним було питання створення проекту нового герба Ужгородського університету.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Стосовно публікацій міського герба Южного у місцевій пресі слід відзначити замітки [Южний, 1998,

с. 9; Шамбора, 2003, с. 9] та статтю «Зорова символіка міста Южного» дослідниці-журналіста О. Шамбори [Шамбора, 2003, с. 9; Рис.1], де розповідається про створення і прапора міста герба та інше. Але сам процес прийняття міського герба був дуже складним. Про це можна дізнатися з Науково-допоміжного фонду музею м. Южного (НДФМ м. Южного), який тільки формується та впорядковується. Тут у цьому фонді зберігаються матеріали та документи а саме: «Положение о конкурсе на разработку герба г.Южного» №172 от 20 апреля 1994 г. (а), рішення «Про затвердження герба м.Южного» №38-III-XXIII від 23 червня 1998 р., №85-X-XXIII від 27 серпня 1998 (б), експертиза двох гербів М.М. Підмогильного та С.І. Гончарова (тобто герба м.Южного – авт.) зроблена членом Південного відділення Українського Геральдичного Товариства (ПВ УГТ) В.Г. Вербицьким від 14.09.1998 р.(в), недатований лист секретаря геральдичної комісії ПВ УГТ П. В. Бондаренка до міського голови м. Южного О.М. Журавля з приводу заміни картуша герба Южного з французького на електричний (г), геральдично-векселологічна експертиза проектів герба (автор Гончаров С.І., співавтор часткової доробки В.Г. Вербицький) та прапорів, побудованих на основі герба (автор В.Г. Вербицький) зроблена членом Південного відділення Українського Геральдичного Товариства (ПВ УГТ) Т.Г. Гончаруком від 23.04.2003 р. (д), Рішення Юженської міської ради про затвердження символіки міста від 29 травня 2003 року №226-XXIV (е), геральдично-векселологічна експертиза проектів герба та прапора міста Южного Андрія Гречила, голови Українського Геральдичного Товариства (УГТ) від 24 липня 2003 року (е), стисла пояснювальна записка до проектів герба та прапорів в м. Южному Одеської обл. (ж), зміст і опис символіки міста Южного (з), проекти гербів м. Южного. Окремі питання історії міста, а також герба м. Южного, були опубліковані у міському літописі [Южне, 2008].

Дослідженнями історії герба м. Міста Мукачева (Мункач) активно займалися сучасні дослідники Я.Штенберг [Штенберг, 1991, с. 11] та О.Філіппов [Філіппов, 1994, с.4; Філіппов, Федак, 1998, с.12; Філіппов, 2012, 68 с.]. Проф. Штенберг започаткував публікації про давні герби населених пунктів Закарпаття на сторінках періодичної преси та інших видань, а Олексія Філіппова саме зацікавила тематика печатки (Рис. 2) та герба Мукачева. Заслужують на увагу публікації голови УГТ (Українського Геральдичного Товариства) А.Гречила [Гречило, 1998, с. 122] та у співавторстві з Ю.Савчуком та І Сварником [Гречило, Савчук, Сварник, 2004, с. 239] з двома гербами Мукачева: перший – герб (за печаткою XVI ст.): св.Мартин у єпископській інфулі з жезлом у руці; другий герб (XIX-XX ст.) у синьому полі на зеленій основі св.Мартин у вбранні римського легіонера на срібному коні з червоною попоною відтинає шматок свого червоного плаща і дає його жебракові, який сидить біля ніг його коня (Рис. 3).

Іншу іконографію мукачівського герба подає дослідник С.Панченко: «На срібному тлі Святий Мартин, єпископ у римському вояцькому вбранні та шоломі, що сидить на білому коні, покритому

червоним сідлом, і відтинає половину свого червоного плаща, щоб оддати відтятий шмат його мукачівському старцеві [Панченко, 2000, с.116; Рис. 4]. У пізніших виданнях до історії мукачівського герба мають відношення публікації Богдана Мариконя у співавторстві з В.Куликовським [Мариконь, Куликовський, 2010, с. 63-65] та В.Ньорбою [Мариконь, Ньоба, 2010, с. 20]. Автор даної статті також цікавився наступними питаннями: Ньорба Святий Мартін як образ і покровитель Мукачева [Міськов, 2012, с. 156-176], іконографія Святого Мартіна у сфрагістиці, живописі та геральдиці на прикладі м.Мукачево (Міськов, 2014, с. 259-280).

З приводу створення нового герба Ужгородського університету у 2013 р. було заявлено, що виш має 400-літній ювілей (Офіцинський), а потім було представлено два проекти нового герба УжНУ О.Поповича та Л.Поліхи. Проте, ніхто не згадав про офіційний герб УжНУ, затверджений Вченою радою Ужгородського університету 29 травня 2000 року, опис якого наступний: «Щит герба новофранцузький тридільний синього кольору, як в герба Карпатської України. Пруг щита і лінії, які ділять його на три поля, - золоті. У геральдичному правому полі дві срібні (білі) квітки едельвейса. Едельвейс (народна назва «шовкова косиця») уособлює Карпати, а також символізує мужність, чистоту помислів, вірність і довголіття. Геральдичне ліве поле містить дві срібні (білі) гусячі пера, що перехрещуються. Пера – давній символ розумової праці. У центральному полі розташовано емблему університету – срібний universum – символ всеосяжності, універсальності. Він позначає фахову спрямованість університету як науково-освітнього закладу, який готує який готує спеціалістів з фундаментальних дисциплін. Над щитом знаходиться золотий (жовтий) тризуб. Гербовий щит підтримують два олені-щитоносії, профілі яких звернені до щита. Олені – золоті (жовті) зі срібними (білими) животами. Олень – житель Карпат, уособлення сили, краси та благородства. Під щитом, на золотій (жовтій) стрічці, срібними (білими) літерами виведено девіз університету: «Більше знаємо – більше можемо». Мова девізу – українська [Символіка, 2000, с. 6; Рис.5].

Виходячи із аналізу останніх досліджень і публікацій, автор ставить перед собою наступну **мету**: розкрити процес створення герба міста Южний; який є насправді сучасний герб Мукачева і постать Св.Мартіна – єпископа з посохом чи римського вершника на коні; чи потрібний був новий герб УжНУ, у зв'язку з віднайденням нової дати заснування вишу – 400 років (1613 рік). Саме українська міська геральдика Южного та Мукачева стала об'єктом дослідження, а предметом – розробка та затвердження гербів м. Южний, м. Мукачево, створення проектів нового герба УжНУ. При цьому, ми можемо символічно пов'язати розрізнену мозаїчність Южного, Мукачева та Ужгорода, оскільки перше місто знаходиться на півдні, а два інші - на заході України. Проте всі міста об'єднав процес створення нових гербів міст, в даному випадку Южного та Мукачева, проекту нового герба

Ужгородського університету.

Виклад основного матеріалу. 20 квітня 1994 року за рішенням Виконавчого комітету Южненської міської ради було прийнято положення про конкурс на розробку герба м. Южного [НДФМ м. Южного: а] підсумки якого мають бути підведені до 1 вересня цього року. До участі у конкурсі запрошувалися усі бажаючі. 28 учасників подали проекти гербів (Рис. 6, Рис. 6а, Рис. 6б, Рис. 6в, Рис. 6г, Рис. 6д, Рис. 6е). Із них комісія відібрала проекти герба Миколи Підмогильного та Сергія Гончарова. Під час короткої дослідницької роботи в музеї м. Южного (04.08. 2018 р.), на жаль нам не вдалося розшукати проект герба м. Южного, який розробив М. Підмогильний. За основу міського герба Южного був взятий до уваги проект, розроблений місцевим художником С. Гончаровим. Опис проекту герба Сергія Гончарова наступний: «У синьому полі французького щита срібна хвиляста вузька перев'язь вправо, правіше від неї зверху обведена по контуру чорним кольором золота конусоподібна крапля, що нависла над золотим ростком, який має два пелюстки, нижче лівіше срібний якір з двома лапами». 23 червня 1998 р. Южненська міська рада врахувала, що «запропонований проект герба м. Южне художника Гончарова С.І. в більшому обсязі відповідає вимогам геральдики», вирішила «доробити запропонований ескіз герба м. Южний та надати кінцевий варіант на чергове засідання Южненської міської ради» [НДФМ м. Южне: б]. Воно відбулося, 27 серпня 1998 року, де було прийнято рішення «організувати виставки ескізів герба Южного у Палаці Культури (ПК) «Дружба», надати можливість художникам Гончарову С.І., Підмогильному М. виступити у ЗМІ з описом ескізів герба м. Южного, заслухати інформацію в.о. заступника міського голови з питань діяльності виконавчих органів влади – заввідділом освіти Шумейко Н.О., голови постійної депутатської комісії з питань законності, правопорядку, ЗМІ, об'єднань громадян, депутатської діяльності та етики Сідаша О.О. про відгуки громадян на запропоновані ескізи та затвердити кінцевий варіант м. Южного на черговому засіданні сесії» [НДФМ м. Южне: б]). Проте рішення про затвердження герба Южного відкладалося, у зв'язку з запитом Южненської міської ради №1-21-1144 від 09.09.1998 р. до Південного відділення Українського Геральдичного Товариства (ПВ УГТ) з приводу експертизи герба міста. Її зробив член ПВ УГТ Володимир Вербицький, котрий також долучився до створення герба м. Южного. Зміст експертизи наступний: «Герб Підмогильного М.М. складений з порушенням геральдичних правил, що стосується опису герба (порушена послідовність опису: правий бік указаний як лівий і навпаки). Використані символи недостатньо характеризують портовість міста (в геральдиці порт позначається якорем, а не ключем). Якщо врахувати, що символами характеризуються лише ті властивості, котрі притаманні тільки самому місту, то дане обґрунтування зеленого поля є незадовільним. Чорний відбиток міської печатки стандартних розмірів буде, як правило розпливатися в центральній частині герба, в місцях зображення ключа та колби

тому, що при відповідному багаторазовому зменшенні герба лінії контурів фігур будуть майже зливатися зі штрихівкою.

Герб Гончарова С.І. складений з хорошим геральдичним смаком у повній відповідності з геральдичними правилами. Чорний відбиток міської печатки стандартних розмірів буде якісним, бо багаторазове зменшення герба помітно не вплине на виразність його частин. За показниками геральдичності, художності, видимості, товарності знака, пов'язаного з містом герб Гончарова С.І. є більш вдалим, ніж герб Підмогильного М.М.» [НДФМ м. Южне: в]. На сесії міської ради, яке відбулось 21 вересня депутати зробили подарунок місту до його – 20-річчя – затвердили герб міста Южного, авторства С. Гончарова. Ось, що повідомлялось у газеті «Новини Южного» від 10 серпня 1998 р.: «Герб города имеет традиционную форму щита (так называемую французскую). Такая форма применяется для всех городов Украины. Герб разделен серебряной волнообразной перевязью, разделяя его на две части. В верхней части взят элемент из эмблемы Одесского припортового завода. Символически изображено растение, на которое падает капля. В нижней части – якорь. Он взят из эмблемы МТП «Южный», символизирующей о морских торговых отношениях. Фон щита синий (лазуревый), символизирующий красоту города, синеву моря и неба» [Южный, 1998, с. 9; Рис. 7].

З приводу форми французького щита герба Южного, використання його було неприпустиме, тому що для всіх територіальних гербів України усталено використовується єдиний сучасний заокруглений щит (електичний картуш), який є відзнакою саме гербів українських міст, про що повідомляв секретар геральдичної колегії Обласної ради П.В. Бондаренко у своєму листі до міського голови О.М. Журавля [НДФМ м. Южне: г]. Тільки через п'ять років герб Южного змінив свій гербовий щит з французького на іспанський. Новий-старий герб Южного затвердила міська рада 22.03.2003 р. своїм рішенням від 29.03.2003 р. [НДФМ м. Южне: е] з врахуванням схвальних геральдично-вексилологічних експертиз проектів герба та прапора міста Южного від Андрія Гречила, голови УГТ [НДФМ м. Южне: є] та Т.Г. Гончарука, члена ПВ УГТ [НДФМ м. Южне: д].

В останній стислій пояснювальній записці до проектів гербів та прапорів м. Южного Одеської області [НДФМ м. Южне: ж] і опису символіки міста Южного [НДФМ м. Южне: з], подано наступний опис герба: «В синьому полі напівкруглого щита срібна хвиляста вузька перев'язь вправо, правіше від неї золота конусоподібна крапля обведена по контуру чорним кольором, яка нависла над золотим ростком, що має дві пелюстки, лівіше-срібний якір з двома лапами. Щит вписаний в золотий електичний картуш. Він увінчаний золотою міською короною з трьома бланками (зубцями). Під щитом розташована золота девізна стрічка з написом: «Сонце світить всім». Слова римського прозаїка Петронія «Сонце світить всім» були перекладені з латинської на українську мову. Зі слів художника С. Гончарова,

авторство ідеї цього девізу належить А.Л. Сахненко, головному інженеру Порта Южний (2001-2005 рр.). Саме виправлений опис герба Южного увійшов до фундаментального ілюстрованого видання про герби і прапори України з наступним описом: «На лазуровому щиті срібний хвилеподібний перев'яз зліва, супроводжуваний зверху золотим колосом і краплею, а знизу – срібним якорем. Щит прикрашений золотим декоративним картушем і увінчаний золотою міською короною. Під щитом на жовтій стрічці напис: «Сонце світить всім!»» [Україна, 2010; Рис. 1]. Таким чином завершилася історія з створенням та затвердженням міського герба Южного.

І нині символом та покровителем Мукачева є Святий Мартін. Йому встановили пам'ятник у центрі міста, навесні 2019 р.: Св. Мартін на коні в образі римського вершника з жебраком. Немає сенсу переказувати зміст цієї легенди. Проте іконографічне зображення цієї легенди ми зустрічаємо у гербах на видних будівлях Мукачева (міської ратуші та протилежного будинку). Довгий час окремі жителі Мукачева, користувалися печаткою, як вони вважали із зображенням Св. Мартіна, де в гербовому полі печаті – іконографічне зображення священника, який у лівій руці тримає пастирський посох, а праву руку підняв для благословення. Такою печаткою чи відтиском печатки (20 x 36 мм) користувались від кінця XIV аж до початку XIX ст. [Міськов, 2014, с. 260; Рис. 8]. У XIX ст. у діловодстві та церковних справах Мункача (Мукачева) користувалися аж трьома печатками, серед яких вирізнялася печатка Мукачівського римо-католицького парафіяльного управління XIX ст. [Dulgău, 1997, р. 337; Міськов, 2014, с. 276; Рис. 9].

Саме у першій половині XIX ст. у комітатській символіці Австрійської імперії відбувся перехід до «кольорових гербів» із заміною легенд гербових печаток латинських надписів на угорські. Наприклад, як це відбулось з гербом і печаткою комітату Берг [Bereg, 2017, 30 old.]. Саме на початку XX ст. – відома кругла печатка (діаметр 34 мм), виготовлена 1902 року у гербовому полі щита якої зображено Св. Мартіна на коні поруч з жебраком у щиті, навколо якого легенда «Bereg vármegye Munkács r. t. (rendezett tanácsú – авт.) város 1902» – Березький комітат місто Мункач із самоуправлінням 1902 [ДАЗО, ф. 721. оп. 1, спр. 705, арк. 3; Рис. 10]. Саме кольорове зображення герба описав О. Філіппов у виданні, присвяченому історії герба м. Мукачево: «В синьому полі щита із зеленою основою Святий Мартін, єпископ, у римському лицарському вбранні, на голові шолом. Він сидить на білому коні, вкритому червоним покривалом, і відтинає мечем половину свого червоного плаща. Відтятий шмат він віддає напіводягненому мукачівському жебраку. Верхівка щита прикрашена золотою короною» [Філіппов, 2012, с. 28]. Цей герб мав стати офіційним гербом Мукачева. Але сталося по-іншому.

Вперше серед сучасних дослідників, після проф. Штенберга, до постаті Святого Мартіна звернувся нікому невідомий Олексій Філіппов. Він саме звернув увагу, що вперше саме місто (villa) Мункач

(Мукачево) датується у грамоті угорської королеви Єлизавети від 22 травня 1376 р. [ДАЗО, ф. 1589, оп. 1, спр. 1, арк. 1], де згадується печатка із образом Св. Мартіна. Пізніше у газетних публікаціях, авторських виданнях О. Філіппов доводив, що день міста Мукачева потрібно святкувати 22 травня, з дати першої документальної згадки про місто [Філіппов, 1994, с. 4; Філіппов, Федак, 1998, с. 12; Філіппов, 2012, с.13]. Проте думка дослідника виявилася непоміченою. Олексій Філіппов, тоді як член УГТ, був очевидцем прийняття нового герба Мукачева про що у 1999 р., працюючи в ті часи журналістом у газеті «Старий замок», написав про це у статті «Казнить нельзя помиловать», яку так і не надрукували [Філіппов, 1999, с. 12]. Тому покладемося на достовірність фактів автора, що стосувалися подій 1998 р. – з прийняттям нового герба Мукачева.

У травні 1998 р. юридичний відділ Мукачівського міськвиконкому готував проект територіальної громади міста Мукачева. Однією з статей цього документу мало стати питання про символіку міста. О. Філіппов запропонував старий герб Мукачева, який було затверджено 1902 р., а також зроблено на його основі варіанти середнього та великого гербів і гербовий прапор міста, як того вимагають правила геральдики. Опис малого герба був наступним: «В синьому полі щита із зеленою основою зображений святий Мартин. У римському лицарському вбранні, на голові шолом. Він сидить на білому коні, що покритий червоним покривалом, і відтинає мечем половину свого червоного плаща. Відтятий шмат віддає напівголеному мукачівському жебракові» [Філіппов, 1999, с. 12]. О. Філіппов згадував: «Коли проект Статуту було роздано в депутатські комісії, то серед депутатів, які називають себе націонал-демократами пролунали вигуки незгоди і обурення: чому Святий Мартин тримає меч в руці, коли він єпископ, що робить в гербі вояка на коняці», і далі епістатував у підсумку: «один із депутатів націонал-демократів запитує, звідки взявся в гербі Мукачева зелений колір (себто мадярський – авт.), шукаючи в цьому антиукраїнські настрої, тим самим він показав рівень своєї безграмотності у геральдиці» [Філіппов, 1999, с. 12].

Щоб вийти з даної ситуації, секретар міської ради Олександр Галай запропонував створити комісію, яка б питання символіки міста підготувала до наступної сесії. До складу комісії, яку очолив заступник міського голови Борис Качур, а секретарем призначено начальника управління культури, сім'ї, молоді і спорту Василя Цигака, входили: від міськвиконкому Олександр Андялоші, від депутатів Василь Гурзан та Валентина Шевченко, від громадськості – Василь Пагирия та Юрій Ревницький, від геральдистів – Олексій Філіппов, який залишався на пропозиції герба Мукачева, відомого з 1902 р. – Св. Мартин на коні. Інша сторона внесла інший проект, в щиті за формою п'ятикутника «Пентагон», що мав символізувати м. Мукачево, стоїть Св. Мартин в єпископському одязі з посохом у лівій руці, а права рука піднята для благословення. Кольори звичайно синьо-жовті [Філіппов, 1999, с. 12]. «На початок

серпня, за тиждень до наступної сесії, де мало бути розглянуто питання символіки остаточно, відбулось розширене засідання комісії, на яке запросили депутатів, що могли зацікавитись геральдикою, письменника Юрія Мейгеша та художника, знавця геральдики, Івана Баранова. На цьому засіданні під час обговорення обох проектів визначилось, що депутати активно не сприймають зображення Св. Мартина як римського воїна, що сидить на коні і відтинає частину свого плаща, яку дає жебраку, але в той же час депутати взагалі не знають навіть елементарних правил геральдики: чим відрізняється печатка від герба, що таке атрибутика християнського святого, яка допомагає ідентифікувати його від інших християнських святих» і т.д., зауважував О. Філіппов [Філіппов, 1999, с. 12]. Після двогодинної дискусії, голова комісії Борис Качур, поставив питання на голосування. П'ятеро з присутніх проголосувало за депутатський проект, двоє за проект старого герба 1902 р., інші утримались від голосування. Виникла ситуація, коли завдяки безграмотності депутатів, Мукачєво могло позбавитись свого покровителя св. Мартина. За правилами геральдики, які відрізняються від канонів іконопису, вказувати словами християнського святого, зображеного в полі геральдичного щита не можна. Це робиться за допомогою його атрибутики, яка в кожного зі святих відмінна. В депутатському проекті св. Мартин стоїть, жодних атрибутів не має. Тому під час опису герба цю символічну фігуру можна назвати лише священником або єпископом і ні в якому разі св. Мартином. Саме цю особливість геральдики депутати не змогли збагнути.

Раптово патовість ситуації зрозумів Василь Цигак, який запропонував геральдистам знайти такий варіант герба, який би був компромісним між правилами геральдики і позицією депутатської більшості у комісії. Тоді Іван Баранов вніс пропозицію дати в праву руку священникові щиток: із зображенням основних атрибутів св. Мартина – плаща і меча, який відтинає частину свого плаща. Після бажаного компромісу герб став виглядати наступним чином: «В срібному полі щитка зображено золотий меч, який розрізає червоний плащ. В синьому полі щита зображений Св. Мартин в білому єпископському одязі, лівою рукою тримає пастирський посох, а правою щиток». О. Філіппов констатував: «В цьому варіанті герба постать священника виконує функцію щитотримача, тобто допоміжну функцію, але в описі зберігається його ім'я, що є найважливішим, оскільки словесний опис герба юридично затверджується, а зображення тільки додається» [Філіппов, 1999, с. 12]. Таким чином, новий герб Мукачєва, був створений шляхом поєднання гербових печаток XIX (Св. Мартін з посохом) – початку XX століть (Св. Мартін на коні). Остаточно герб Мукачєва було затверджено 13 серпня 1998 р., який став офіційною символікою міста з 1999 р. (Рис. 11).

Майбутні святкування 400-х річного ювілею УжНУ, зумовило нове керівництво вишу вдатися до розробки нового герба університету. А все почалося із публікацій у ЗМІ Закарпаття. Ось, що з цього приводу, висловив свою думку професор, доктор

історичних наук Роман Офіцинський: «Університет в Ужгороді виріс, не у піщаній пустині, а на чорноземі тривалої традиції. Предтечею сучасного Ужгородського національного університету – єзуїтська колегія в Гуменному, що розгорнула свою діяльність 23 листопада 1613 року. Офіційну метрику про народження їй виписали теж у липні, як УжНУ, але 2-го числа, 1615 р. Так само у липні (31-го числа) 1640 року її перенесли в Ужгород. Підкресли, вища освіта сучасного Закарпаття започаткована де-факто 23 листопада 1613 р., а де-юре 2 липня 1615 року. Бачимо, що липень за символічним трикратним збігом є воістину священним місяцем для закарпатського студентства і всієї університетської громади.

Перший вищий навчальний заклад Закарпаття – колегіум або колегія (по-сучасному – коледж) – тісно пов'язаний з чернечим орденом «Товариства Ісуса» та Другетами – аристократичною родиною франко-італійського походження. З Другетами пов'язане і заснування першого у краї зафіксованого в писемних джерелах навчального закладу взагалі – школи при монастирі чернечого ордену святого Павла 1384 року в Ужгороді. У колегії «товариші Ісуса» (самоназва єзуїтів) готували вчителів і священників за чотирирічною, а невдовзі – за п'ятирічною програмою.

2 липня 1615 року в Ужгородському замку надзупан комітатів Унг і Земплін граф Георгій Другет дав фундаційну грамоту єзуїтській колегії в Гуменному (тепер Словаччина). Грамотою від 31 липня 1640 року Іоанн Х Другет переніс її в Ужгород. Відразу стали будувати навчальний комплекс – колегію, школу, церкву – на місці, де нині в Науковій бібліотеці УжНУ (вул. Капітульна, 9), проживає греко-католицький єпископ.

Зведений єзуїтами і Другетами у пізньобароковому стилі костел – нинішній греко-католицький Хрестовоздвиженський собор є, по суті університетською церквою.

Протягом XVIII ст.. в колегії навчалося від півтора сотні до більше двохсот студентів чоловічої статі віком від 21 до 30 років. Після розпуску ордену єзуїтів (1773) всі мастки колегії перейшли державному освітньому фонду. Колегія перестала існувати, її перетворили на гімназію.

Невдовзі держава передала майно колегії Мукачівській греко-католицькій єпархії, що переселялася з Мукачєва в Ужгород. Ця передача відбулася в кабінеті ректора 1 серпня 1775 року. Йшлося про приміщення колегії, школи, бібліотеки, де зберігалось 1858 стародруків. Шкільну будівлю розібрали 1785 року. На її місці розбили сквер, що досі слугує прикрасою території до колишньої колегії» [Офіцинський]. Все це добре. Але чомусь із поля зору дослідників випадає документ, що безпосередньо стосується про організацію єзуїтської колегії (19 жовтня 1636 року). Сам безпосередньо документ «Грамота генерала общества езуитов об организации езуитской коллегии в Ужгороде» зберігається у фонді 151 «Правление Мукачевской греко-католической епархии. г. Ужгород» [ДАЗО, ф.151, оп. 25, спр.50, арк.1; Рис. 12; Рис. 13] та очікує майбутніх дослідників.

Тож у зв'язку, із підготовкою до святкування «400-річчя» УжНУ розпочалася одночасно робота над новим гербом Ужгородського університету. Першим проектом нового герба УжНУ стала нова символічна фігура дрозда, розроблена під керівництвом члена УГТ, Гільдії геральдичних художників «Terra indagines» Олександра Поповича, а малюнок виконала Ксенія Шкроблюк. У синьому щиті – срібна гора, перетята трьома хвилястими поясами. З-за гори сходить золоте сонце. На горі – чорний дрізд із золотими очима та дзьобом, що у правій лапі тримає срібний ключ з чотирьох зубцевою борідкою. Над його головою – п'ять п'ятипроменевих зірок, покладених півколом. Девіз «Plus csimus – pluss possumus» («Більше знаємо – більше можемо») написано золотими літерами на лазуровій стрічці [Для УжНУ; Рис. 14]. У символі герба, за словами Олександра Поповича: «Дрозд – це і Другети, засновники системи освіти на території нинішнього Закарпаття (засновники семінарії в Гуменному та гімназії у м. Ужгороді) й історія міста, де розташовано університет», які вилетіли з одного гнізда (УжНУ)... Ключ – це ключ до знань, і ключ до міст, які радо приймають випускників УжНУ у всьому світі. Девіз збережено від попереднього герба. Однак його перекладено латиною. Головні кольори герба, лазуровий і жовтий – це традиційні кольори Закарпаття. Саме ці кольори у стрічці дарувала Марія Терезія єпископу-просвітителю Андрію Бачинському» [Для УжНУ].

Друга спроба затвердити новий герб УжНУ була 10 жовтня 2013 р. на конференції трудового колективу УжНУ: «Останнім важливим моментом засідання став розгляд символіки Ужгородського національного університету. Проект нового герба вищу було представлено вже вдруге – першого разу його розробкою займався геральдист Олександр Попович, тепер кандидата мистецтвознавства, доцент кафедри журналістики Леся Поліха. Авторка докладно розглянула кожен з елементів майбутнього герба (Рис. 15), вмотивовуючи його доцільність. Проте, оскільки створення такого важливого іміджевого атрибуту вищу потребує набагато більше часу, герб УжНУ наразі ще не затвердили, рекомендувавши доопрацювати окремі деталі. Делегати підтримали пропозицію ректора доручити затвердження головного символу УжНУ Вченій раді, натомість схвалили емблему університету» [Конференція].

На мою, думку, якби дійсно УжНУ мав 400 літ і це б було пов'язано з родиною Другетів, то обов'язково новий герб університету мав би містити щиток або серце щита з гербом Другетів – сім дроздів (Рис. 16), а решта символів чи символічних фігур буде залежати від того, хто буде розробником даного герба.

Висновки. Виходячи з мети дослідження, аналізу останніх публікацій, викладу основного матеріалу

статті, автор прийшов до попередніх висновків.

1. Потрібно дуже ретельно підходити до створення герба будь-якого населеного пункту. При виборі символічних фігур герба потрібно обирати ті фігури, які символізують та характеризують той чи інший населений пункт. Потрібно звичайно консультуватися при розробці герба з фахівцями з Українського Геральдичного Товариства (УГТ), котрі можуть провести геральдичну експертизу, надати необхідну інформацію і т.д. У випадку зі створенням і прийняттям герба м. Южний, цей процес тривав 1994 по 2003 рік.

2. При створенні або поверненні до зображення старого герба, котрий би міг бути або стати новим-старим гербом міста, потрібно добре знати історію та геральдику того чи іншого населеного пункту, а особливо появу та використання відбитків печаток (печатей) на документах міського самоуправління. Так, склалося, що у XIX ст. у м. Мукачеві, тоді Мункачі використовували три печатки Св. Мартін з посохом (одна) і Св. Мартін на коні (дві), відповідно у діловодстві та церковних справах. Відомий кольоровий опис герба Мункача (Мукачева) з 1906 року: «В синьому полі щита із зеленою основою Святий Мартін, єпископ, у римському рицарському вбранні, на голові шолом. Він сидить на білому коні, вкритому червоним покривалом, і відтинає мечем свого червоного плаща. Відтятий шмат він віддає напіводягнутому мукачівському жебраку. Верхівка щита прикрашена гербовою золотою короною». Майже через століття було прийнято новий герб Мукачева (1998 р.), який поєднав у собі дві символічні фігури Св. Мартіна: єпископ з посохом, а друга рука благословляє; і римський вершник на коні, відтинає мечем частину свого червоного плаща, яку віддає жебракові. Опис герба наступний: у синьому полі іспанської геральдичного щита зображений Святий Мартін у білому єпископському одязі, лівою рукою тримає пастирський посох, а правою срібний щиток, у полі якого зображено золотий меч, який розрізає червоний плащ.

3. У зв'язку з майбутнім святкуванням «400 річного ювілею» вищої освіти на Закарпатті, де акцентувалась увага про наступництво Ужгородського університету, який був створений на основі єзуїтської колегії (1613 р., пізніше гімназії), заснованої дворянською родиною Другетів, постало питання про створення нового герба УжНУ. Були представлені два проекти нових гербів Олександра Поповича (члена УГТ) та Лесі Поліхи, де основною символічною фігурою на щиті є дрізд. Обидва проекти так і не були затверджені. Якби було доведено, що УжНУ має 400 років і це дійсно пов'язано з родиною Другетів, то обов'язково новий університетський герб мав би містити у собі щиток (серце щита) герба дворянської родини Другетів – сім дроздів.

Список використаних джерел

- Bereg vármegye pecsétjei, 2017. Nyiregyháza, 42 old.
Dulǵău B., 1997. Sigilile institutilor Sătmărene din secolele XVI-XIX, Satu-Mare: *Editura Muzeului Sătmărean*, 345 p.
Гречило А., 1998. Українська міська геральдика, Київ-Львів, 191 с.
Гречило А., Савчук Ю., Сварник І., 2001. Герби міст України (XIV – I пол. XX ст.), К.: *Брама*, 400 с.

Державний архів Закарпатської області (далі ДАЗО), ф.151. Правление Мукачевской греко-католической епархии, г. Ужгород, оп. 25, spr. 50. Грамота генерала общества иезуитов об организации иезуитской коллегии в Ужгороде. Начато 19 октября 1636 г. Окончено 19 октября 1636 г., 1 ark.

ДАЗО, ф. 721. Бургомистр, г. Берегово, оп. 1, spr. 705. Дело об изготовлении печати г. Берегсас. Начато 9 декабря 1902 г. Окончено 24 августа 1904 г., 16 ark.

ДАЗО, ф. 1589. Главный староста гор. Мукачево. Коллекция Владислава Вари (1427 - 1850), оп. 1, spr. 1. Грамота королевы Венгрии и Польши Елисаветы от 22 мая 1376 г. о разрешении жителям города Мукачево пользования печатью с изображением св. Мартина, 2 ark.

Для УжНУ розробили новий герб і прапор. [online] Доступно: <https://zaholovok.com.ua/uzhnu-maje-novii-gerb-i-prapor>. (дата звернення: 24.04.2019).

Конференція трудового колективу УжНУ: університет має нову Вчену раду, Статут і перспективи на статус дослідницького//Медіацентр УжНУ [online] Доступно <http://www.uzhnu.edu.ua/uk/news/konferentsiya-trudovogo-kolektivuzhnu.htm>. (дата звернення: 24.04.2019).

Куликовський В., Мариконь Б., 2010. Печатки, герби міст і сіл Закарпаття, Ужгород, 112 с.; іл.

Мариконь Б., Ньорба В., 2010. Геральдика Закарпаття. Герби і печатки міст, сіл та селищ, Ужгород: «Краєвиди Карпат», 96 с.

Міськов І.О., 2012. Святий Мартін як образ та покровитель Мукачева, *Карпатика*, № 41, с. 156-176.

Міськов І.О., 2014. До питання іконографії святого Мартіна у сфрагістиці, живописі та геральдиці на прикладі м. Мукачево, *Карпатика*, № 43, Ужгород, 2014, с. 259-280.

Науково-допоміжний фонд музею м. Южного (далі НДФМ м.Южного) №1808, оп. 1, spr. 1:

а) «Положение о конкурсе на разработку герба г.Южного» №172 от 20 апреля 1994 г., 1 ark.;

б) Рішення «Про затвердження герба м.Южного» №38-III-XXIII від 23 червня 1998 р., №85-Х-ХІІІ від 27 серпня 1998, 1 ark.;

в) Експертиза двох гербів М.М.Підмогильного та С.І.Гончарова (тобто герба м.Южного – авт.) зроблена членом Південного відділення Українського Геральдичного Товариства (ПВ УГТ) В.Г.Вербицьким від 14.09.1998 р., 1 ark.;

г) Лист секретаря геральдичної комісії ПВ УГТ Бондаренка П. В. до міського голови м.Южного Журавля О.М. з приводу заміни картуша герба Южного з французького на електичний (іспанський – авт.), 1 ark.; лист без дати;

д) Геральдично-векселологічна експертиза проектів герба (автор Гончаров С.І., співавтор часткової доробки В.Г.Вербицький) та прапорів, побудованих на основі герба (автор В.Г.Вербицький) зроблена членом Південного відділення Українського Геральдичного Товариства (ПВ УГТ) Т.Г. Гончаруком від 23.04.2003 р., 1 ark.;

е) Рішення Южненської міської ради про затвердження символіки міста від 29 травня 2003 року №226-XXIV, 1 ark.;

є) Геральдично-векселологічна експертиза проектів герба та прапора міста Южного Андрія Гречила, голови Українського Геральдичного Товариства (УГТ) від 24 липня 2003 року, 1 ark.;

ж) Стисла пояснювальна записка до проектів герба та прапорів в м. Южному Одеської обл., 4 ark.;

з) Зміст і опис символіки міста Южного, 2 ark.

Офіційський Р. Ювілей Ужгородського університету [online] Доступно: <https://zaholovok.com.ua/yuvilei-uzhorodskogo-universitetu>. (дата звернення: 24.04.2019).

Панченко В., 2000. Міські та містечкові герби України, К.: *Прогрес*, 204 с.: іл.

Символіка Ужгородського університету, 2001, Ужгород: *Видавництво «Мистецька лінія»*, 16 с.

Україна: герби та прапори, 2010 / авт. проекту та упор. : В.Г. Кисляк, О.А. Нескоромний? К.: *Парламентське вид-во*, 456 с. : ілюст. – укр., рос., англ. [online] Доступно: <http://heraldry.com.ua> (дата звернення: 24.04.2019).

Філіппов О., Під плащем Святого Мартіна, *Новини Мукачева*, 1994, 12, 19 травня, с. 4.

Філіппов О., 2012. Під плащем Святого Мартіна (Історія герба м.Мукачево 1376-1943 pp.), Ужгород: *Поліграфцентр „Ліра”*, 68 с.: іл.

Філіппов О., Федак М., До питання про геральдику міста, *Старий Замок*, 1998, 13 серпня, с.12.

Філіппов О., Казнить нельзя помиловать, *Старий Замок*, 1999, 21 січня, с. 12 (стаття про прийняття герба Мукачева у 1998 р. була вилучена з друку)

Шамбора О. Обличчя міста – герб і прапор, *Новини Южного*, 2003, 3 травня, с. 9.

Шамбора О. Зорова символіка міста Южного, *Новини Южного*, 2003, 12 липня, с. 9.

Штернберг Я. Отчий край. Історія. Міські та містечкові герби краю. Герб Мукачева, *Новини Закарпаття*, 1991, 9 лютого, с. 11.

Южний отримав в подарок герб, *Новини Южного*, 1998, 10 жовтня 1998, с. 9.

Южне: сторінки живої історії [іст.-краєзнавчий], 2008 /упоряд. Ю.А. Самонін, М.Ю.Мовчан, С.А.Кулініч, Одеса: *Друк*, 344 с.

References

Bereg vármegye pecsétjei, 2017. Nyiregyháza, 42 old. (in Hungarian).

Dulgău B., 1997. Sigilile institutilor Sătmărene din secolele XVI-XIX, Satu-Mare: *Editura Muzeului Sătmărean*, 345 p. (in Romanian).

Grechy'lo A., 1998. Ukrayins'ka mis'ka geral'dy'ka [Ukrainian city heraldry], Kiev - Lviv, 191 p.. (in Ukrainian).

Grechy'lo A., Savchuk Yu., Svarny'k I., 2001. Gerby' mist Ukrayiny' (XIV – I pol. XX st.) [Coats of arms of Ukrainian cities (XIV - I half of the XX century)], K.: *Brama*, 400 p.). (in Ukrainian).

Derzhavny'j arxiv Zakarpats'koyi oblasti (dalі DAZO), f.151. Pravlenie Mukachevskoj greko-katolicheskoy eparhii, g. Uzhgorod, op. 25, spr. 50. Gramota generala obshhestva iezuitov ob organizacii iezuitskoj kollegii v Uzhgorode. Nachato 19 oktjabrja 1636 g. 19 oktjabrja 1636 g., 1 ark. [Charter of the General of the Society of Jesuits on the organization of the Jesuit Board in Uzhhorod. Started October 19, 1636. Completed October 19, 1636, 1 p.]. (in Ukrainian).

DAZO, f. 721. Burgomistr, g. Beregovo, op. 1, spr. 705. Delo ob izgotovlenii pečhati g. Beregsas [The case of the manufacture of the seal of Beregsas city], Nachato 9 dekabrja 1902 g. Okončeno 24 avgusta 1904 g., 16 ark. (in Ukrainian).

DAZO, f. 1589. Glavnyj starosta gor. Mukachevo. Kollekcija Vladislava Vari (1427 - 1850), op. 1, spr. 1. Gramota korolevy Vengrii i Pol'shi Elisavety ot 22 maja 1376 g. o razreshenii zhiteljam goroda Mukachevo pol'zovanija pečhat'ju s izobrazheniem sv.

Martina, [Charter from the Queen of Hungary and Poland Elizabeth from May 22, 1376, permission to residents of the city of Mukachevo to use the seal with the image of St. Martina], 2 ark. (in Ukrainian).

Dlya UzhNU rozbroby'ly' novy'j gerb i prapor [For UzhNU they have developed a new coat of arms and a flag]. [online] Dostupno: <https://zaholovok.com.ua/uzhnu-maje-novii-gerb-i-prapor>. (data zvernennya: 24.04.2019). [online] Available at: <https://zaholovok.com.ua/uzhnu-maje-novii-gerb-i-prapor>. (application date: 24.04.2019). (in Ukrainian).

Konferenciya trudovogo kolektyvu UzhNU: univertytet maye novu Vchenu radu, Statut i perspektyvy' na status doslidny'cz'kogo [UzhNU Labor Collective Conference: University has a new Academic Council, Statute and prospects for research status], Mediacentr UzhNU [online] Dostupno <http://www.uzhnu.edu.ua/uk/news/konferentsiya-trudovogo-kolektivu-uzhnu.htm>. (data zvernennya: 24.04.2019). (in Ukrainian).

Kuly'kovs'ky'j V., Mary'kon' B., 2010. Pechatky', gerby' mist i sil Zakarpattya [Seals, coats of arms of cities and villages of Transcarpathia], Uzhgorod, 112 s.; (in Ukrainian).

Mary'kon' B., N'orba V., 2010. GERAL'DY'KA Zakarpattya. Gerby' i pechatky' mist, sil ta sely'shh [Heraldry of Transcarpathia. Coats of arms and seals of cities, villages and settlements], Uzhgorod: «Krayevy'dy' Karpat», 96 s. (in Ukrainian).

Mis'kov I.O., 2012. Svyaty'j Martin yak obraz ta pokrovy'tel' Mukacheva, [St. Martin as an image and patron of Mukachevo], *Karpaty'ka*, № 41, s. 156-176. (in Ukrainian).

Mis'kov I.O., 2014. Do py'tannya ikonografiyi svyatogo Martina u sfragisty'ci, zhy'vopy'si ta gerald'y'ci na pry'kladi m.Mukachevo [On the issue of St. Martin's iconography in sfragistics, painting and heraldry, with Mukachevo city as an example], *Karpaty'ka*, № 43, Uzhgorod, 2014, s. 259-280. (in Ukrainian).

Naukovo-dopomizhny'j fond muzeyu m. Yuzhnogo (dali NDFM m.Yuzhnogo) №1808, op. 1, spr. 1 [Scientific and Subsidiary Fund of the Museum of the City of Yuzhnyi (further SSFM of Yuzhnyi) № 1808, d. 1, c. 1) (in Ukrainian):

a) «Polozheny'e o konkurse na razrobotku gerba g.Yuzhnogo» [«Regulations on the competition for the development of the coat of arms of Yuzhnyi»], №172 ot 20 aprelya 1994 g., 1 ark., (in Ukrainian);

b) Rishennya «Pro zatverdzhennya gerba m.Yuzhnogo» [Decision «On Approval of the Coat of Arms of Yuzhnyi»], №38-III-XXIII vid 23 chervnya 1998 r., №85-X-XIII vid 27 serpnya 1998, 1 ark. (in Ukrainian);

v) Eksperty'za dvox gerbiv M.M.Pidmogyl'nogo ta S.I.Goncharova (tobto gerba m.Yuzhnogo – avt.) zroblena chlenom Pivdenного viddilennya Ukrayins'kogo GERAL'DY'CHNOGO Tovary'stva (PV UGT) V.G.Verby'cz'ky'm vid 14.09.1998 r. [An examination of the two coats of arms of M.M. Pidmogyl'ny and S.I. Goncharov (that is, the coat of arms of the city Yuzhnyi - author) was made by a member of the Southern Branch of the Ukrainian Heraldry Society (UHS), V.G.Verbytsky from September 14, 199], 1 ark. (in Ukrainian);

g) Ly'st sekretarya gerald'y'chnoyi komisiyi PV UGT Bondarenka P. V. do mis'kogo golovy' m.Yuzhnogo Zhuravlya O.M. z pry'vodu zaminy' kartusha gerba Yuzhnogo z francuz'kogo na elekty'chny'j (spans'ky'j – avt.) [Letter from the secretary of the Heraldic Commission SD UHS Bondarenko P.V. to the City Mayor of Yuzhnyi Zhuravel O. M. on the replacement of the cartouche of the Yuzhnyi's coat of arms from French to Eleatic (Spanish – Author), 1, 1 ark.; ly'st bez daty' (in Ukrainian);

d) GERAL'DY'CHNO-VEKSELOLOGICHNA eksperty'za proektiv gerba (avtor Goncharov S.I., spivavtor chastkovoyi dorobky' V.G.Verby'cz'ky'j) ta praporiv, pobudovany'x na osnovi gerba (avtor V.G.Verby'cz'ky'j) zroblena chlenom Pivdenного viddilennya Ukrayins'kogo GERAL'DY'CHNOGO Tovary'stva (PV UGT) T.G. Goncharukom vid 23.04.2003 r. [Heraldic-billing examination of the designs of the coat of arms (written by Goncharov S.I., co-author of the partial work of V.G. Verbytsky) and flags built on the basis of the coat of arms (by V.G. Verbytsky) made by a member of the Southern Branch of the Ukrainian Heraldry Society (UHS) T.G. Goncharuk from April 23, 2003], 1 ark. (in Ukrainian);

e) Rishennya Yuzhnens'koyi mis'koyi rady' pro zatverdzhennya sy'mvoliky' mista vid 29 travnya 2003 roku #226-XXIV, [The decision of the Yuzhnyi city council on the approval of the city's symbolism from May 29, 2003, No. 226-XXIV], 1 ark. (in Ukrainian);

ye) GERAL'DY'CHNO-VEKSELOLOGICHNA eksperty'za proektiv gerba ta prapora mista Yuzhnogo Andriya Grechy'la, golovy' Ukrayins'kogo GERAL'DY'CHNOGO Tovary'stva (UGT) vid 24 ly'pnya 2003 roku, [Heraldic-billing examination of the projects of the coat of arms and flag of the Yuzhnyi city by Andrii Hrechlyo, chairman of the Ukrainian Heraldry Society (UHS) from July 24, 2003], 1 ark. (in Ukrainian);

zh) Sty'sla poasnyval'na zapy'ska do proektiv gerba ta praporiv v m. Yuzhnomu Odes'koyi obl. [A brief explanatory note to the designs of the coat of arms and flags in the city of Yuzhnyi of Odesa oblast], 4 ark. (in Ukrainian);

z) Zmist i opy'sy sy'mvoliky' mista Yuzhnogo [The content and description of the symbols of the city of Yuzhnyi], 2 ark. (in Ukrainian).

Oficy'ns'ky'j R. Yuvilej Uzhgorods'kogo univertytetu [Jubilee of Uzhhorod University] [online] Dostupno: <https://zaholovok.com.ua/yuvilei-uzhorodskogo-universitetu>. (data zvernennya: 24.04.2019). (in Ukrainian).

Panchenko V., 2000. Mis'ki ta mistechkovi gerby' Ukrayiny' [City and Town Coats of Arms of Ukraine], K.: *Prosvita*, 204 s.: il. (in Ukrainian).

Sy'mvolika Uzhgorods'kogo univertytetu [Symbolics of Uzhhorod University], 2001, Uzhgorod: Vy'davny'ctvo «My'stecz'ka liniya», 16 s. (in Ukrainian).

Ukrayina: gerby' ta prapory', 2010 / avt. proektu ta upor [Ukraine: coats of arms and flags, 2010 / project's author and compiler]: V.G. Ky'slyak, O.A. Neskoromny'j. K. : Parlaments'ke vy'd-vo, 456 s.: ilyust. – ukr., ros., ang. [online] Dostupno: <http://heraldry.com.ua> (data zvernennya: 24.04.2019). (in Ukrainian).

Filippov O., Pid plashhem Svyatogo Martina [Under the Cloak of St. Martin], *Novy'ny' Mukacheva*, 1994, 12, 19 travnya, s. 4. (in Ukrainian).

Filippov O., 2012. Pid plashhem Svyatogo Martina (Istoriya gerba m.Mukachevo 1376-1943 rr.) [Under the cloak of St. Martin (History of the coat of arms of Mukachevo city)], Uzhgorod: *Poligrafcentr „Lira”*, 68 s.: il. (in Ukrainian).

Filippov O., Fedak M., Do py'tannya pro gerald'y'ku mista, [On the issue of heraldry of the city], *Stry'j Zamok*, 1998, 13 serpnya, s.12. (in Ukrainian).

Filippov O., Kaznit' nel'zja pomilovat' [Executed cannot be pardoned], *Stry'j Zamok*, 1999, 21 sichnya, s.12 (stattya pro pry'jnyattya gerba Mukacheva u 1998 r. bula vy'luchena z druku). (in Ukrainian).

Shambora O. Obly'chchya mista – gerb i prapor [The face of the city is the coat of arms and flag], *Novy'ny' Yuzhnogo*, 2003, 3 travnya, s.9. (in Ukrainian).

Shambora O. Zorova sy'mvolika mista Yuzhnogo [Visual Symbols of the City of Yuzhnyi], *Novy'ny' Yuzhnogo*, 2003, 12 ly'pnya, s.9. (in Ukrainian).

Shternberg Ya. Otchy'j kraj. Istoriya. Mis'ki ta mistechkovi gerby' krayu. Gerb Mukacheva [Native Land. History. City and town coats of land. Coat of arms of Mukachevo], *Novy'ny' Zakarpattya*, 1991, 9 lyutogo, s. 11. (in Ukrainian).

Juzhnyj poluchil v podarok gerb [Yuzhnyi received a coat of arms as a gift], *Novy'ny' Yuzhnogo*, 1998, 10 zhovtnya 1998, s. 9. (in Russian).

Yuzhne: storinky' zhy'voyi istoriyi [ist.-krayeznavchy'j] [Yuzhne: pages of living history [local history], 2008 /Uporyad. Yu.A. Samonin, M.Yu.Movchan, S.A.Kulinich, Odesa: *Druk*, 344 s. (in Ukrainian).

SUMMARY

CREATION OF CITY'S COATS OF ARMS OF YUZHNYI, MUKACHEVO AND PROJECT OF THE NEW COAT OF ARMS OF THE UZHGOROD UNIVERSITY

Ivan Miskov

Candidate of History, Docent; Docent of Department of the Culturology and Social-Humanitarian Disciplines
Transcarpathian Academy of Arts

The author, on the basis of sources, considered the issue of creating the city's coats of arms of Yuzhnyi, Mukachevo and a new coat of arms Uzhgorod University project. The purpose of this study was as follows: the disclosure of the process of creating the coat of arms of Yuzhnyi; which is the modern coat of arms of Mukachevo, and the very figure of St. Martin as a bishop or a horse rider; whether a new coat of arms of Uzhgorod University was needed, in connection with the discovery of a new date for the establishment of a higher school - 400 years (1613). Based on the purpose of the study, analysis of recent publications, presentation of the main material of the article, the author came to the preliminary conclusions. 1. One should be very careful to create a coat of arms of any locality. When choosing the symbolic shapes of the coat of arms, you need to choose those figures that symbolize and characterize this or that locality. It is usually necessary to consult with the development of a coat of arms with experts from the Ukrainian Heraldry Society (UHS), who can conduct a heraldic examination, provide the necessary information, etc. In the case of the creation and adoption of the coat of arms of town Yuzhnyi, this process lasted from 1994 to 2003.2. When creating or returning to the image of the old coat of arms that could be or become the new-old coat of arms of the city, one needs to know well the history and heraldry of a particular locality, and especially the emergence and use of seals (stamps) on documents of municipal self-government. So, it turned out that in the nineteenth century, in Mukachevo, then Munkashi they used three stamps of St. Martin - with a staff (one) and St. Martin on a horse (two), respectively, in clerical and church affairs. One knows the famous colorful description of the Munkach (Mukachevo)'s coat of arms since 1906: "In a blue field, a shield with a green base, St. Martin, a bishop, in a Roman knight garment, with a helmet on the head. He sits on a white horse covered with a red veil, and cuts off his red cloak with his sword. The shredded piece he gives to the half-dressed Mukachevo beggar. The top of the shield is decorated with a stamp gold crown." Almost a century later, a new coat of arms of Mukachevo (1998) was adopted, which combined two symbolic figures of St. Martin: a bishop with a staff, and the other hand blessing; and a Roman rider on a horse, cutting off with the sword the part of his red cloak that he gives away to the beggar. The description of the coat of arms is as follows: in the blue field of the Spanish heraldic shield, St. Martin is depicted in white episcopal clothing, with his left hand holding a pastoral staff, and with his right a silver plaque showing a golden sword that cuts off a red cloak. 3. In connection with the upcoming celebration of the "400th anniversary" of higher education in Transcarpathia, where attention was focused on the continuation of Uzhgorod University, which was created on the basis of the Jesuit College (1613, later the gymnasium), founded by the noble family of Drugets, the question arose about creating a new coat of arms of UzhNU. There were presented two projects of new coats of arms by Alexander Popovych (a member of the UHS) and Lesia Polikha, where the main symbolic figure on the shield is the thrush. Both projects have not been approved. If it was proved that UzhNU has 400 years of age and this is really connected with the family of Drugets, then necessarily the new university's coat of arms should include a coat of arms (the heart of the shield) of the Drugets' noble family - seven thrushes.

Keywords: researcher, archive, museum, document, artist, heraldry, coat of arms, sphragistics, seal, seal print, heraldic stamp, shield, symbolic figure, noble family, city, university, St. Martin, Druget, thrush.

ІЛЮСТРАЦІЇ

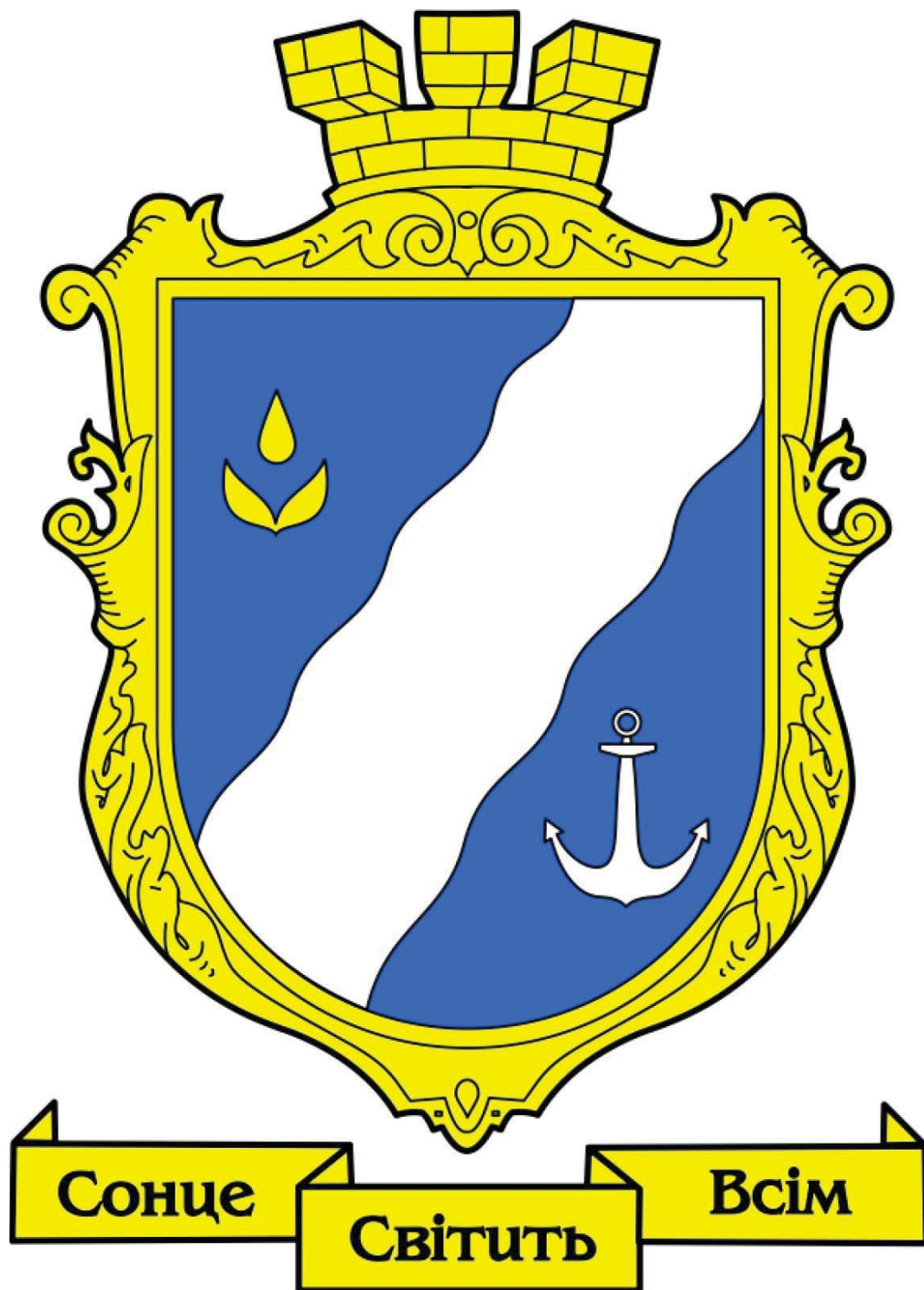

Рис. 1. Міський герб Южного [Україна, 2010]

Рис. 2. Матриця печатки Мукачєва 1652 р. Фото О.Філіппова

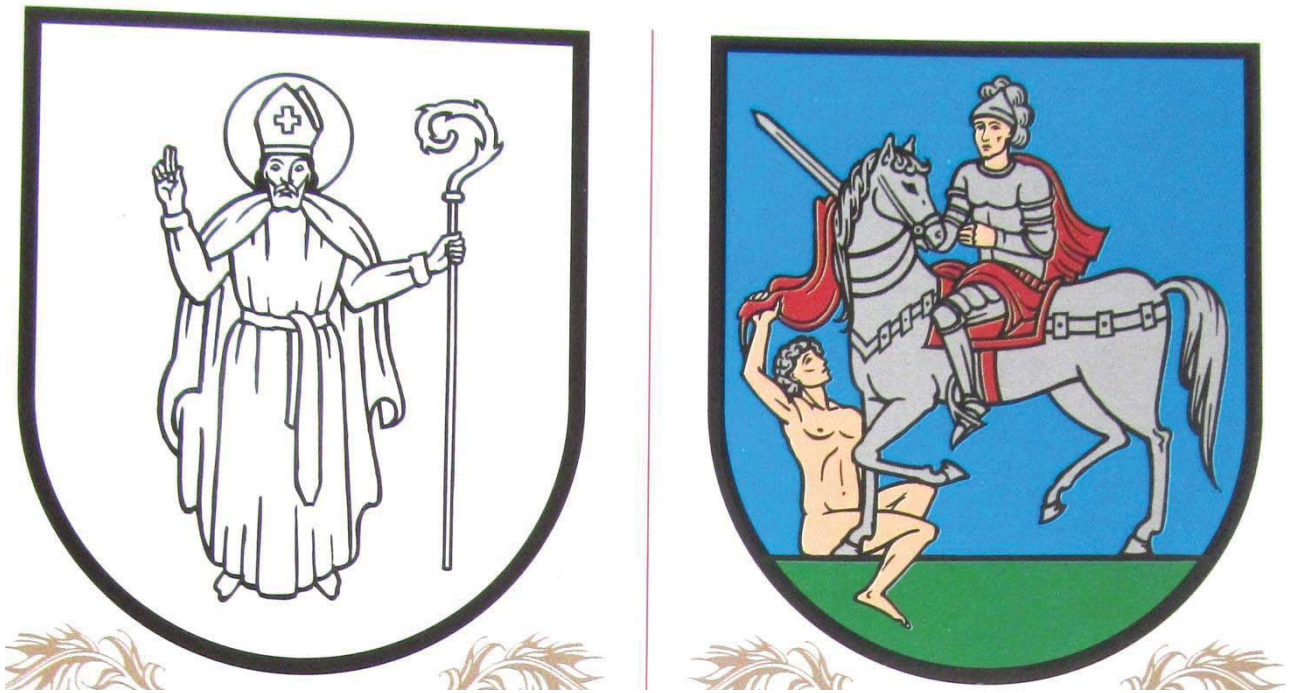

Рис. 3. Два мукачєвськї герби з Св.Мартином [Гречило, Савчук, Сварник, 2004, с.239]

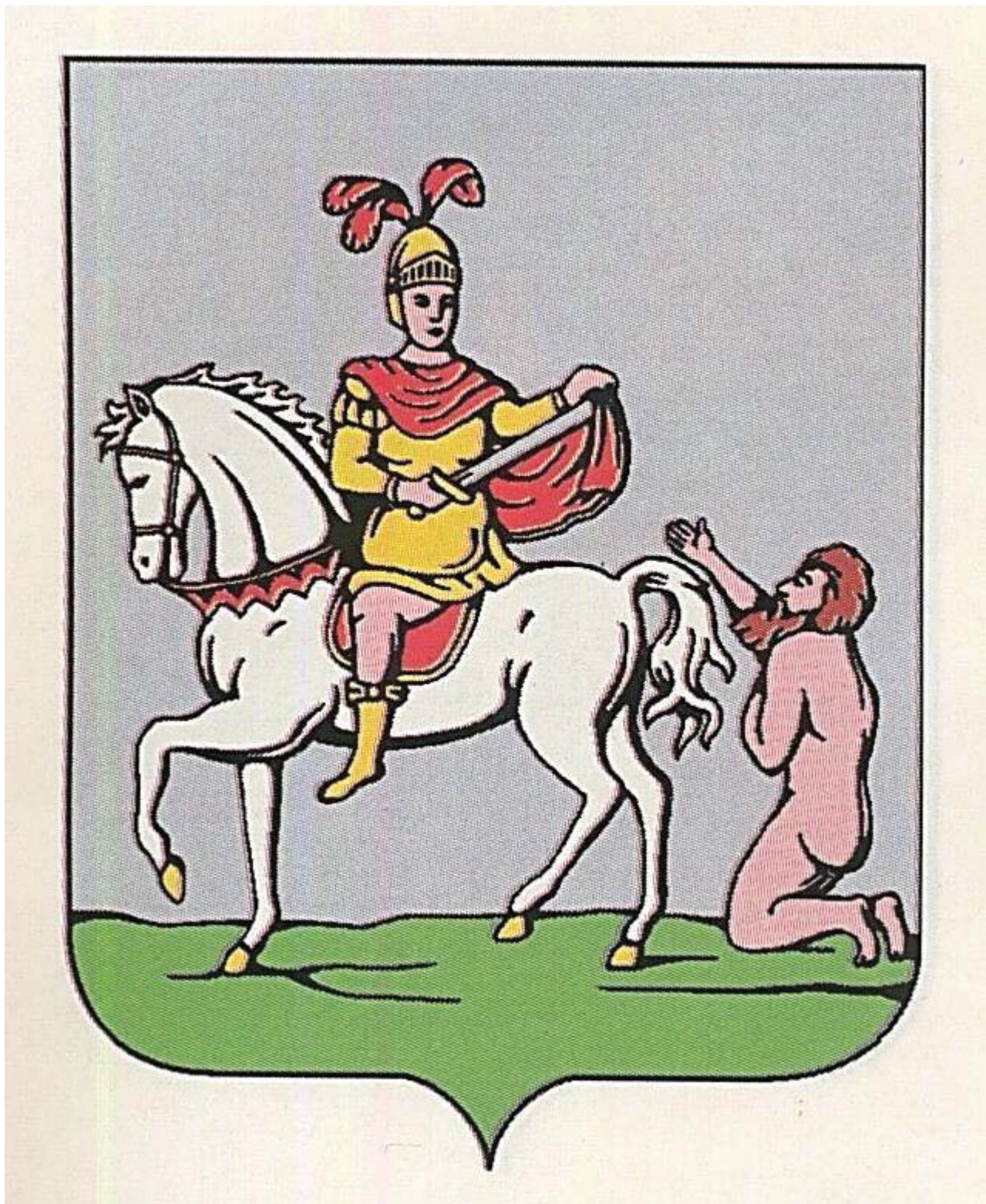

Рис. 4. Мукачівський Св.Мартин на коні дивиться геральдично вліво [Панченко, 2000, с.116]

Рис.5. Великий герб УжНУ [Символіка, 2000, с.7]

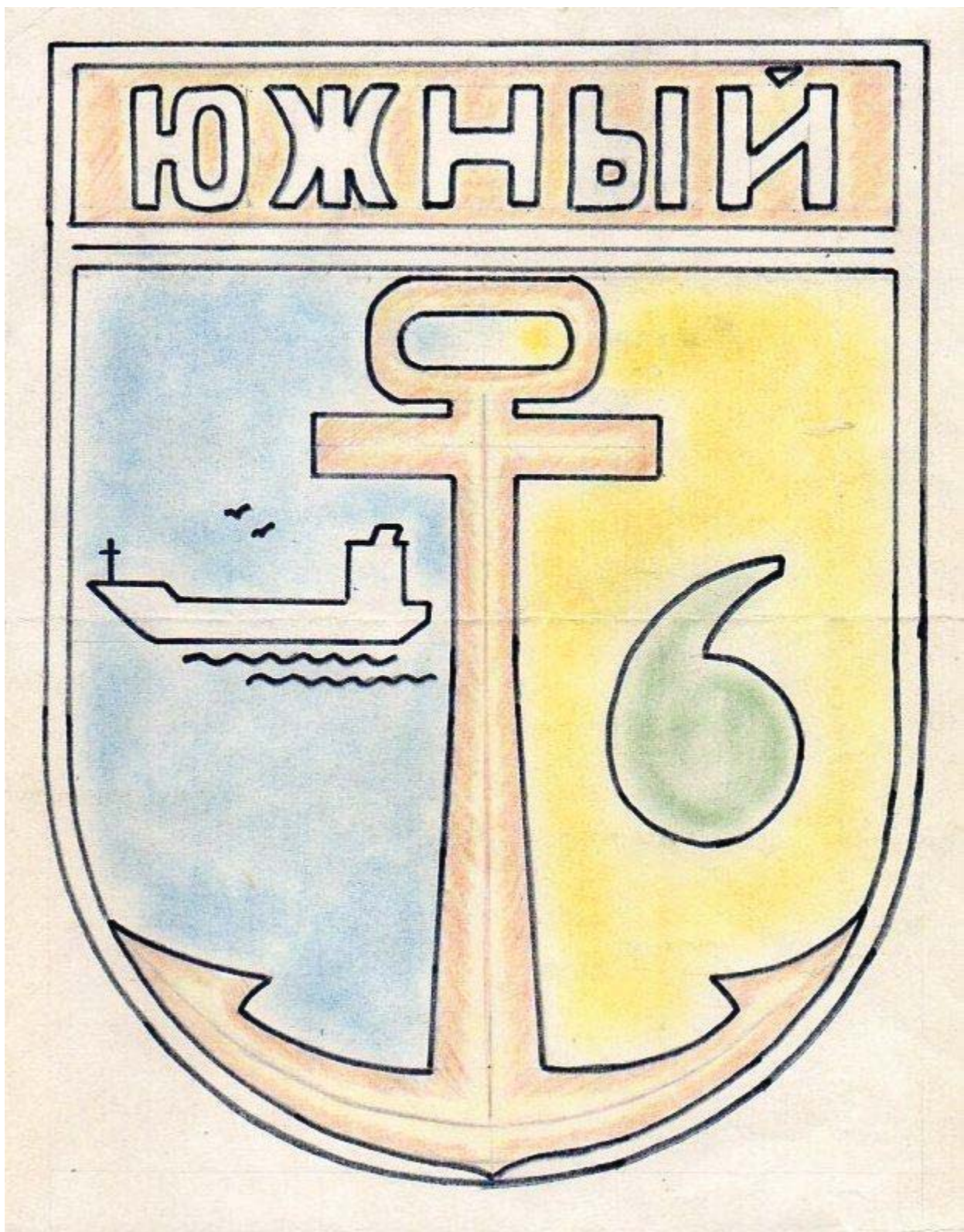

Рис.6а. Проект герба м.Южный А.Вороніна. Фото автора.

Рис.66. Проект герба м.Южный. Фото автора.

Рис.6в. Проект герба м.Южный. Фото автора.

Рис.6г. Проект герба м.Южный. Фото автора.

Рис.6д. Проект герба м.Южный. Фото автора.

Рис.6е. Проект герба м.Южный. Фото автора.

Рис. 7. Міський герб Южного 1998 р. Фото автора.

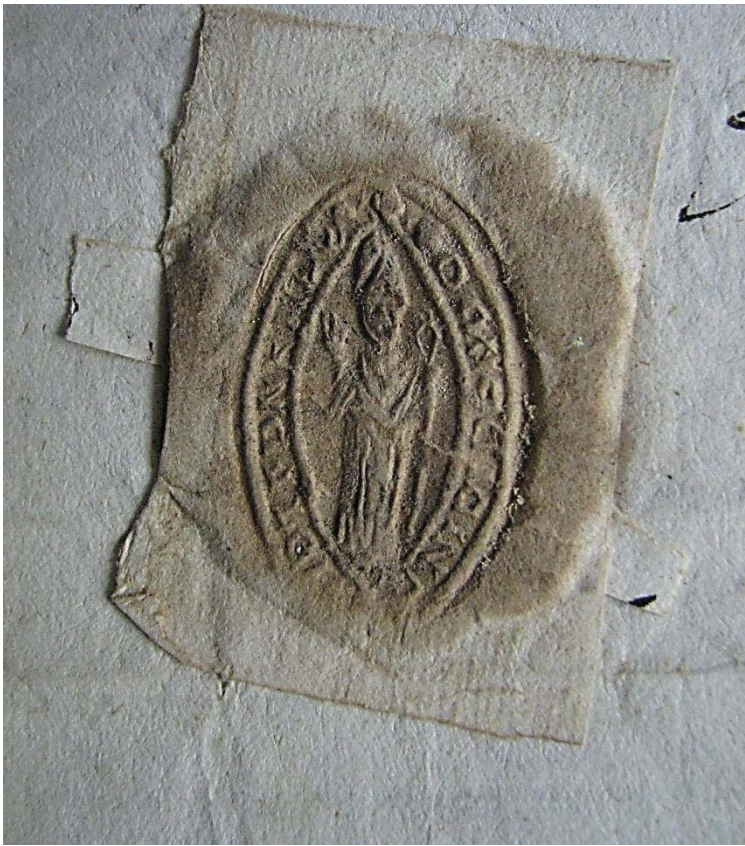

Рис.8. Найдавніша печатка Мукачева. Фото автора

Рис.9. Відтиск печатки Мукачівського римсько-католицького парафіяльного управління на документі 1881 р. [Dulgău, 1997, p.337]

Рис. 10. Відтиск печатки м. Мукачево із зображенням Св. Мартіна. 1902. Фото автора.

Рис. 11. Сучасний герб Мукачева з 1998 р. Фото автора.

Рис. 12. Грамота генерала Товариства єзуїтів про організацію єзуїтської колегії в Ужгороді від 19 жовтня 1636 р. Фото автора.

Рис. 13. Фрагмент грамоти від 19 жовтня 1636 р. Фото автора.

Рис. 14. Проект герба УжНУ О.Поповича [Для УжНУ розробили новий герб і прапор]

Рис. 15. Проект герба УжНУ Л.Поліхи [Конференція трудового колективу УжНУ]

Рис. 16. Спільний герб графів Іоанна та Георгія Другетів де Гомонна, XVII ст. Фото автора.